

ISTORIJA MEDICINE

HISTORY OF MEDICINE

Urgentni centar Kragujevac

Istorija medicine
History of medicine
 UDK 340.62:614.253
 UDK 343.2.01:179.7

EUTANAZIJA KROZ ISTORIJU I RELIGIJU

EUTHANASIA THROUGH HISTORY AND RELIGION

Vladimir GAJIĆ

Sažetak – Eutanazija predstavlja etičko, socijalno, pravno i medicinsko pitanje koje se sve češće postavlja u svetu. U Srbiji je ilegalna i kažnjiva zakonom kojim je zaprećena zatvorska kazna. Eutanazija doslovno znači „dobra smrt” koja se odnosi na završenje života radi oslobođenja od bolova i patnji. Može biti dobrovoljna, kada se osoba svesno izjašnjava o želji da umre i nevoljna kada se izjašnjava rodbina pacijenata u komi. Može biti aktivna kada se neizlečivom bolesniku da sredstvo za okončanje života ili pasivna, kada se ne primenjuju medicinske procedure koje pacijentu mogu produžiti život. Pojam je bio poznat još u staroj Grčkoj, a Hipokrat je pominje i u svojoj zakletvi koju polažu svi lekari na svetu, pri čemu se obavezuju da neće primenjivati medicinu koja može dovesti do smrti pacijenta niti će takve savete davati svojim pacijentima. Svoj najveći zamah eutanazija je imala sredinom prošlog veka kada je planski sprovedena u nacističkoj Nemačkoj. Sve vodeće svetske religije od hrišćanstva, preko budizma, do islama direktno ili indirektno izjašnjavaju se protiv bilo kakvog oblika eutanazije. Početkom dvadeset prvog veka eutanazija je legalizovana u nekoliko najrazvijenijih zemalja u svetu, među kojima su Holandija, Belgija, Nemačka, Švajcarska, Japan, Indija, neke američke i meksičke savezne države. Svetska medicinska asocijacija iz 82 države javno se ogradila od eutanazije i pozvala sve medicinske radnike koji praktikuju eutanaziju da preispitaju svoje stavove i prestanu sa ovakvom praksom.

Ključne reči: Eutanazija + zakonodavstvo; Aktivna eutanazija; Pasivna eutanazija; Istorija medicine; Religija i medicina

Uvod

Eutanazija znači ubistvo iz milosrđa ili pomaganje u umiranju onima koji su nemoćni ili oboleli od neizlečive bolesti pred smrtnim ishodom, naročito kod pacijenata sa smanjenim životnim nagonima, tj. onih koji više ne mogu da podnesu svoje patnje, pa žele da umru. Nagon za životom predstavlja jedan od najjačih nagona ljudske vrste. Pravo na život predstavlja univerzalno pravo čoveka, na kojem počivaju i sva ostala prava čoveka, što je determinisano univerzalnom deklaracijom o pravima čoveka, koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 1948. godine. Pravo na život garantovano je i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Saveta Evrope od 4. novembra 1950. godine, u smislu da je pravo na život svake osobe zaštićeno zakonom i da niko ne može biti namerno lišen života, sem ukoliko je osuđen presudom suda za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom. Dosad su se eutanazijom u Srbiji više bavili pravници, nego medicinski radnici. Većih rasprava na ovu temu nema ni među lekarima sudske medicine. Naravno postoji više razloga za to. U Krivičnom zakonu Republike Srbije pod naslovom *Lišenje života iz samilosti* nalazi se član 117. koji kaže: „Ko liši života punoletno lice iz samilosti zbog teškog zdravstvenog stanja u kojem se to lice nalazi, a na njegov ozbiljan i izričit zahtev, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.” Time se eutanazija u Republici Srbiji jasno stavlja van zako-

na. Međutim, u svetu sve je više zemalja koje ovu oblast pokušavaju da stave u pravni okvir ili su je potpuno legalizovale. Kuća lordova u Velikoj Britaniji definiše eutanaziju kao namernu intervenciju preduzetu sa jasnom namerom da se život okonča da bi se osoba oslobodila nepodnošljive patnje [1]. Namera ovog članka je da prikaže fenomen eutanazije kroz prošlost i današnjost, kao i da ukaže na perspektive u budućnosti.

Eutanazija kroz istoriju

Eutanazija potiče od grčkih reči *eu* što znači *dobro* i *thanatos* što znači smrt, što u slobodnijem prevodu znači *ubistvo iz milosrđa* ili *pomaganje u umiranju* [1]. Još je otac medicine, starohelenski lekar Hipokrat (*Hypocrates*), oko 400 godina pre nove ere, u svojoj čuvenoj zakletvi čiju tzv. ženevsku reviziju i dan-danas polaže svaki lekar po završenom medicinskom fakultetu, posvetio eutanaziji rečenicu koja veli: „Neću davati nikome smrtonosni lek, ako on to zatraži, niti ću takve savete davati” [2]. U starogrčkoj državi Sparti, novorođenčad koja je imala neku manu, bacana su sa brda Tajget [3]. Slično su, do primanja hrišćanstva, postupala germanska i slovenska plemena. Prvi koji doslovce pominje pojam eutanazija je starorimski istoričar Svetonius koji je opisivao smrt imperatora Augustusa „koji je umro lako, bez patnje, u rukama svoje žene Livije, iskusivši eutanaziju koju je zatražio” [4]. U medicinskom smislu

reč *eutanazija* koristi pisac Frensis Bejkon (Francis Bacon) u 17. veku, u svom delu *Novum orbanum scienciarum* opisujući je kao „brzu, bezbolnu, srećnu smrt, pri čemu je dužnost lekara da obezbedi olakšanje fizičkih bolova telu pacijenta” [5].

Prema engleskim zakonima srednjeg veka (oko 1300. godine) samoubistvo kao i pomaganje ljudima da sebi oduzmu život, što predstavlja eutanaziju, smatralo se kriminalnim činom. Tako je Tomas Mor (Thomas More), 1516. godine objavio delo *Utopija* u kojoj je navodno opisano idealno društvo. On u svom delu pored drugih kontroverznih stvari opisuje i eutanaziju za beznačajne bolesnike, kao jednu od institucija idealnog društva. Prvi zakon protiv eutanazije usvojen je 1828. godine u Njujorku poznat kao Antieutanazija zakon [6].

Prvi ozbiljniji pokret u zalaganju za eutanaziju razvio se u Engleskoj 1932. godine, da bi 1952. Ujedinjenim nacijama bila upućena peticija sa 2 513 potpisa na pravo čoveka da odluči o svom kraju, jer „pravo na život čoveka ne znači prinuda na život”. Čak je 1935. godine u Engleskoj osnovano Društvo za eutanaziju koje je promovisalo dobrovoljnu eutanaziju [5].

Godine 1895. u Nemačkoj Alfred Plec (Alfred Ploetz) u svom delu „Glavni obrisi rase higijene” (*Grundlinien einer Rassenhygiene*) zalagao se za eutanaziju iz eugeničkih razloga. Da li slučajno, opet u Ne-

Die Monatshefte des Rassenpolitischen Amtes der NSDAP
Slika 1. Reklamiranje eutanazije u nacističkom Trećem rajhu (preuzeto sa: <http://holocaust-forum.blogspot.com/2009/10/euthanasia-program-begins-in-nazi.html> Accessed on 12.03.2011)
Fig. 1. Advertising euthanasia in Nazi Third Reich (taken from: <http://holocaust-forum.blogspot.com/2009/10/euthanasia-program-begins-in-nazi.html> Accessed on 12.03.2011)

mačkoj Ernst Man (E. Mann, pseudonim za G. Hoffmana) predlaže uništenje duševno bolesnih ljudi; ni jedan, ni drugi predlog nije u Nemačkoj bio prihvaćen. Eutanazija je ponovo dospela u žižu javnosti početkom XX veka. Tako su pravnik Karl Binding (Karl Binding), profesor prava na Univerzitetu u Lajpcigu i lekar Alfred Hohe (Alfred Hoche), psihijatar na Univerzitetu u Frajburgu, svojom knjigom pod nazivom „Dozvola za uništenje života nije vredna života” promovisali kontrolisanu dobrovoljnu eutanaziju pod nadzorom lekara. Svojim shvatanjem da duševni bolesnici predstavljaju kandidate za bezbolnu smrt, na posredan način su inspirisali Adolfa Hitlera da pokrene oktobra meseca 1939. godine program *Aktion T4 (Tiergartenstrasse 4)*. U ovoj ulici (Ulica zoološkog vrta) nalazila se ustanova pod nazivom *Milosrdna fondacija za lečenje i institucionalnu brigu*. Ovim programom je naloženo svim lekarima da vode evidenciju o novorođenčadima sa mentalnom retardacijom i fizičkim deformitetom. Odluku o tome da li će takvo dete živeti donosila je tročlana lekarska komisija jednoglasno. Međutim, program je vrlo brzo proširen i na stariju decu i odrasle ljude. Na osnovu ovog programa izvršena je eutanazija sto, a po nekim podacima trista hiljada ljudi [7,8]. Tada su ljudi pozvani da prijave svoje rođake na ovaj program, jer je po proračunima jedan mentalno zaostao pacijent državu koštao 60 hiljada Rajhsmaraka (slike 1 i 2).

Slika 2. Centri za eutanaziju u Trećem rajhu (Preuzeto sa: *United States Holocaust Memorial Museum. "The Holocaust." Holocaust Encyclopedia. <http://www.ushmm.org/wlc/en/?ModuleId=10005143>. Accessed on 12.03.2011*)
Fig. 2. Centers for euthanasia in Third Reich (taken from: *United States Holocaust Memorial Museum. "The Holocaust." Holocaust Encyclopedia. <http://www.ushmm.org/wlc/en/?ModuleId=10005143>. Accessed on 12.03.2011*)

Eutanazija kroz religiju

Sve vodeće svetske religije neblagonaklono gledaju na bilo koji oblik eutanazije. Neke se jasno i decidno izjašnjavaju protiv, dok neke od njih nemaju jasno izražen stav, ali se u svakom konkretnom pojedinačnom slučaju protive bilo kojoj radnji koja vodi eutanaziji [9].

Eutanazija i hrišćanstvo. Sve vrste hrišćanstva, bilo da se radi o katolicima, protestantima ili pravoslavicima generalno su protiv bilo kakvog oblika eutanazije, bilo dobrovoljne ili nevoljne, smatrajući da je čovek Božja kreacija, te da samo Bog ima pravo kako da dâ, tako i da oduzme život. Eutanazija se u Bibliji ne pominje.

Eutanazija i budizam. Postoje mnoga različita viđenja ovog čina među budistima. Većinom su sa negativnom konotacijom. Budisti smatraju da je dostizanje forme čoveka vrlo tegoban put za dušu, pa je stoga telo svojevrsan hram duše i nikako se ne sme namerno uništavati. Po osnovnom verovanju Budista patnja, bol i smrt su neminovnost puta koje telo i duša prolaze, da bi duša dostigla nirvanu ili u slobodnom prevodu napuštanje svake patnje ili bola (pandan hrišćanskog raja) [5,10]. Da bi duša postigla nirvanu, potrebno je da prođe kroz određene stadijume, pa je tako napisano uputstvo sveštenicima, šta će šaputati preminulom na uvo, kako bi duša pronašla pravi put. To je čuvena Tibetanska knjiga mrtvih.

Eutanazija i hinduizam. Postoje dva bitna aspekta gledanja na eutanaziju. Prema prvom, pomaganje osobi u agoniji da okonča svoj život dobro je delo. Međutim pomaganjem da se okonča život, pa čak i onaj ispunjen patnjom narušava ciklus reinkarnacije, tj. smrti i ponovnog rađanja. Stoga oni koji to urade na sebe preuzimaju karmu onoga kojem su pomogli da umre. Tako bi i održavanje pacijenta veštački na aparatima, takođe bio loš postupak za reinkarnaciju [4].

Eutanazija i judaizam. U judaizmu ljudski život je apsolutan, svetinja i nenarušiv. Vrednost ljudskog života ne sme biti merena niti vagana. Ljudski život je vrhunska vrednost jer je Bog stvorio čoveka, po svojem obličju, te je namerno narušavanje ljudskog života, faktički narušavanje Božjeg obličja. Tako je sabat dan odmora za sve i to se pravilo može prekršiti samo ako je u svrhu spasavanja ljudskog života. Slično tome, Jom kipur – dan pokajanja i jedan od najsvetijih dana u jevrejskom kalendaru, predviđa da se toga dana ne sme jesti hrana bilo kakve vrste, međutim u situacijama kada je ugrožen ljudski život, bolesnom ili ugroženom se može dati onoliko hrane koliko je to potrebno kako bi se sačuvao njegov život. Od sedamdesetih godina prošlog veka, kako konzervativno krilo, tako i reformatorsko krilo prihvataju neke forme eutanazije kao delimično prihvatljive, dok su svi zvanični stavovi izuzetno protiv ovog čina, naročito zbog holokausta u dvadesetom veku [4].

Eutanazija i islam. Islam kategorički odbija bilo koju formu samouništenja i svaki čin pomoći da se izvede samoubistvo strogo je zabranjen. Patnja i bol su dati od Alaha kako bi se pročistila duša, pa prihvatanje bola i patnje ponekad dovodi do odbijanja hemodijalize ili hemoterapije.

Eutanazija danas

Danas je Hipokratova zakletva donekle modifikovana Ženevskom deklaracijom koju je 1948. godine, donela Svetska zdravstvena organizacija. Doživela je i nekoliko revizija (1968, 1984, 1994, 2005.

godine), da bi se njom predvidele sve nedoumice koje nosi savremena medicina [11]. Kako eutanazija znači ubistvo iz milosrđa ili pomaganje u umiranju, šire tumačenje ovog pojma bilo bi „zadavanje bezbolne smrti neizlečivom bolesniku” [11]. Postoji pet osnovnih aspekata ili pet nivoa eutanazije koje prepoznaje savremena medicina:

- davanje analgetika u dozama koje mogu dovesti do smtnog ishoda,
- ograničavanje ili potpuno odsustvo lečenja ili reanimacije,
- isključivanje aparata za veštačko održavanje života,
- aktivno pomaganje pacijentu da izvrši samoubistvo,
- ubrizgavanje smrtonosne supstancije.

Prema tome, eutanazija može biti dobrovoljna, gde se dobija želja i aktivni pristanak obolele osobe za završetak sopstvenog života i nedobrovoljna, gde se pristanak pacijenta ne može dobiti, kao što je to slučaj sa pacijentima u komi ili decem sa velikim psihoorganiskim deficitom na rođenju. Tada zahtev za eutanaziju podnose roditelji ili rodbina. Nedobrovoljna eutanazija je odobrena u Holandiji takozvanim *Groningen protokolom*. Tekst je 2004. godine napisao Eduard Verhagen, medicinski direktor na Univerzitetskoj dečjoj klinici u Groningenu, koji sadrži kriterijume pod kojima lekari mogu izvršiti „aktivni završetak života novorođenčeta” bez bojazni od zakonskih posledica (takozvana „dečja” eutanazija) [12].

Eutanazija nije samoubistvo, već ubistvo iz milosrđa. Ona može biti pasivna gde se pacijentu ne daje lekovito sredstvo ili hrana, očigledno sa namerom da mu se pogorša zdravstveno stanje i tako ubrza njegov kraj. Eutanazija može biti aktivna gde se pacijentu svesno daje škodljiva supstancija ili neodgovarajući lek, čime se bitno pogoršava njegovo stanje, što dovodi do smtnog ishoda [13].

Legalni status eutanazija je dobila u nekoliko zemalja: Albaniji, Holandiji, Belgiji, Luksemburgu, Japanu, Indiji, nekim američkim državama (Vašington, Oregon, Monatana i delimično Teksas), kao i u meksičkim autonomnim državama Agvakalientes i Mičoakan. Eutanazija je odobrena 1996. godine u Australiji, u saveznoj državi Severna Teritorija, ali je sledeće godine opozvana, posle 4 odobrena slučaja dobrovoljne eutanazije i burne polemike (Slika 3).

Švajcarska je još 1942. godine usvojila zakon kojim se može Švajcarcu ili stranom državljaninu izdati smrtonosna doza leka, ali samo uz pristanak i ako se iza toga ne krije koristoljublje. Tako je, u mračno vreme nacističke Nemačke, neutralna Švajcarska faktički postala prva zemlja u svetu sa legalizovanom eutanazijom. Eutanazija je zvanično legalizovana u Albaniji 1999. godine. A Holandija je još od 1993. godine imala interni akt koji nije imao snagu zakona kojim se odobravala dobrovoljna aktivna eutanazija (voljna i pasivna eutanazija). Godine 2002. Holandija je donela zakon koji odobrava medicinski asistiranu eutanaziju. Ovaj zakon je proširen 2004. godine sa Groningenskim protokolom [14]. Belgijski par-

Slika 3. Države sa legalizovanom eutanazijom (preuzeto sa <http://www.Wikipedia.org>)

Fig. 3. Countries in which euthanasia has been legalized (taken from <http://www.Wikipedia.org>)

lament je legalizovao eutanaziju 2002. godine samo za pacijente koji trpe neizdržive bolove u terminalnoj fazi bolesti [15]. A Luksemburg je 2008. godine postao treća zemlja Evropske unije u kojoj je dozvoljena eutanazija za pacijente u terminalnoj fazi bolesti, uz pristanak dva lekara i komisije stručnjaka. Nemačka je juna meseca 2010. godine (nemački savezni sud) legalizovala pasivnu eutanaziju sa pacijentovim pristankom. Indija je u martu 2011. bila na putu usvajanja zakona za terminalno bolesne pacijente, ali se zastalo posle odluke Vrhovnog suda. Japan je još 1962. godine, na osnovu dva sudska procesa – *Nagoja* proces iz 1962. i *Tokai univerzitet* proces iz 1995. godine, faktički legalizovao prvo pasivnu, a zatim i aktivnu, medicinski asistiranu eutanaziju. Dve meksičke države Agvakalientes i Mičoakan su tokom 2009. godine donele zakone kojima se legalizuje pasivna eutanazija, a rasprava se vodi ka usvajanju i aktivne eutanazije [16].

U američkim državama Vašington, Oregon i Montana doneti su zakoni koji odobravaju medicinski asistiranje suicid, pri čemu je Oregon još 1994. godine doneo „Akt o smrti sa dignitetom” [15]. Kalifornija naginje ka usvajanju sličnog zakona, ali je sve zaustavio tadašnji republikanski guverner Arnold Švarcenerger. U državi Mejn zakon nije usvojen na referendumu sa tesnom većinom od 51:49% [16]. U ostalim američkim državama bilo koji oblik eutanazije je zakonom zabranjen.

Zaključak

Sve svetske medicinske organizacije smatraju svaku vrstu eutanazije ili medicinski asistiranje samoubištvo kao suprotnost svim etičkim principima medicinske prakse. Svetska medicinska asocijacija, uključujući i američku medicinsku asocijaciju koja ima predstavnike u 82 zemlje sveta osuđuju ovakvu praksu i pozivaju medicinska udruženja i asocijacije koje podržavaju eutanaziju da preispitaju svoje stavove i donesu odluku o povlačenju odobrenja za eutanaziju. Većina ovih zemalja imaju u svojem zakonodavstvu klauzule ili posebne zakone kojima se svako aktivno delanje smatra protivzakonitim [17]. U vezi s tim doneta je i posebna deklaracija koja glasi:

„Eutanazija, kao akt koji nedvosmisleno vodi završetku života, bilo da je to na zahtev pacijenta ili njegovih najbližih rođaka je neetički čin. Ovo sva-

kako ne može sprečiti lekara da poštuje želju pacijenta da dopusti prirodni proces umiranja u terminalnoj fazi bolesti” [17]. „Medicinski asistiranje samoubištvo je neetičko i kao takvo mora biti osuđeno od medicinskih radnika. Gde pomoć lekara sa namerom i nesumnjivo vodi direktno do omogućavanja osobi da završi sopstveni život, lekar postupa neetički. Ipak, pravo pacijenta da prekine sopstveno lečenje je bazično pravo pacijenta i lekar ne postupa neetično ako se povinuje takvoj želji pacijenta koja će rezultovati njegovom smrću” [17].

U svakom slučaju eutanazija nikada nije ni bila samo medicinski problem. Eutanazijom kao pitanjem savremenog doba bavili su se i političari, pravnici, sveštenici, novinari, sociolozi, ali i obični ljudi koji su imali tu nesreću da se lično ili zbog nekog najbližeg susretu oči u oči sa smrću. U svetu je sve više medicinskih, ali i pravnih procesa u kojima se dokazuje jedno ili drugo gledište na ovu temu.

Koji su najčešći argumenti protiv eutanazije?

1. Postoji bojazan da se eutanazija neće primenjivati samo na terminalno obolele. Tu postoji problem definisanja terminalno obolelih. U nekim zakonodavstvima termin *terminalni* označava „relativno kratko vreme”, dok je negde to precizno definisano kao „vreme od 6 meseci ili manje”. Međutim i pored svih dijagnostičkih procedura vreme od 6 meseci može znatno varirati od slučaja do slučaja, što zavisi od pola, životnog doba pacijenta, prethodnog zdravstvenog stanja i slično. Zagovornici eutanazije opisuju ove bolesnike kao „beznadežno bolesne”, „očajno bolesne” ili „neizlečivo bolesne”. Beznadežno stanje je definisano u časopisu *Suicid i po život preteče ponašanje* kao stanje terminalno bolesnih sa ozbiljnim fizičkim ili fiziološkim bolom ili mentalnom deterioracijom ili je kvalitet života takav da je neprihvatljiv toj osobi.

2. Eutanazija se „može” pravdati ekonomskim pokazateljima i njena primena može značajno smanjiti troškove zdravstvene zaštite. Naime u savremenoj medicini usled sve složenijih medicinskih dijagnostičkih i terapeutskih procedura održavanje u životu pacijenata sa ozbiljnim i po život pretećim stanjima može znatno opteretiti budžet koji se izdvaja u ove svrhe. Po izjavi Veslija Smita (Wesley J. Smith) starijeg saradnika u Diskaveri institutu, lek koji može ubiti pacijenta košta 40 dolara, a njegovo održavanje u životu kako mu se ne bi dopustio „izbor život ili smrt” košta 40 hiljada dolara. Zato postoji opasnost da medicinsko osoblje „popusti” pod pritiskom svojih administracija koje vode brigu o svakom potrošenom dolaru.

3. Po rečima zagovornika eutanazije, ona može biti samo dobrovoljna. Međutim, šta sa emocionalno i fiziološki labilnim osobama, koje mogu postati depresivne ili malodušne. Prethodno pomenute „finansijske brige” mogu dodatno opteretiti ovakve osobe koje mogu da smatraju da je to „preveliko breme” za njih, tako da se uz „dobronamerne” savete mogu odlučiti i na ovaj korak. Da li osobe u staračkom domu koje često ne mogu da kontrolišu stolicu i mokraću, mogu svesno odlučiti o ovakvom koraku? Šta može da bude brana protiv zloupotreba ovakvih osoba? Trenutno ništa. Šta ako se

neki doktor odluči za ovakvu „vrstu” prakse i počne da naplaćuje medicinski asistiranje samoubistvo po 200 dolara? Koliko takvih pacijenata može imati u toku godine? Deset, sto, hiljadu? Koliko naplaćivati za bezbolnu smrt?

4. Treba ozbiljno uzeti u razmatranje i relativnost medicinske istine, kao posebnog aspekta pri odlučivanju za ili protiv eutanazije. Postoji mogućnost da se u nekim slučajevima, da pogrešna ili dijagnoza koja ne odgovara sasvim stanju pacijenta. Nekada odbrambene snage organizma mogu da iznenade i premda retko, može doći do spontanog izlječenja.

5. U eri savremene medicine postoji realna mogućnost za određene bolesti koje su do skoro označavane kao „neizlečive”, da se napretkom farmaceutske industrije pronade odgovarajuća terapija, čime

bi se realno otklonila svaka mogućnost slobodnog tumačenja neizlečive bolesti i davanje pacijentu prava da zatraži „ubistvo iz milosrđa”.

6. Možda najvažnija stvar jeste da se ovim činom odbacuje značaj i vrednost svakog života. Jedan budištički monah je ispričao priču: „Posle velike oluje na okeanu, izgrejalo je sunce i monah je pošao u šetnju plažom pored okeana. Tamo je video dečaka kako šeta i skuplja morske zvezde koje je okean izbacio, a zatim ih baca nazad u vodu. Prišao je i pitao dečaka zar nije njegov posao besmislen, jer je plaža dugačka nekoliko kilometara. More je izbacilo milione morskih zvezda na obalu, pa šta znači ako on tu jednu vrati u more. Znači toj jednoj! - odgovori dečak”. Ova priča možda najbolje odslikava univerzalnu vrednost svakog života ponaosob ma kakav on bio.

Literatura

1. Wren M. The definition of euthanasia. *Philos Phenomenol Res* 1988;48(4):637-53.
2. Harris NM. The euthanasia debate. *J R Army Med Corps* 2001;147(3):367-70.
3. Poredoš D, Pirija B, Planinec D. Eutanazija: ubojstvo modernog doba. *Zb Prav Fak Zagrebu* 2003;1:2.
4. Letellier Ph. Euthanasia: ethical and human aspects. Strasbourg: Council of Europe; 2003.
5. Rees G, Wakely M. *The Instauratio magna. Part II: novum organum and associated texts.* Oxford: Clarendon; 2004.
6. Dimovski D. Eutanazija. *Soc Misao* 2010;2:185-98.
7. Longerich P. Holocaust: The Nazi persecution and murder of the Jews. Oxford: Oxford University press; 2010. p. 477.
8. Browning CR. The origins of the final solution: the evolution of Nazi Jewish policy. September 1939 - March 1942. Lincoln: University of Nebraska; 2004.
9. Jerotić V. Eutanazija i religija. *Srp Arh Celok Lek* 2008; 136(5-6):331-3.
10. Keown D. Buddhism and suicide: the case of channa. *J Buddhist Ethics* 1996;3:8-31.
11. Marić J. *Medicinska etika.* 11. prer. dop. izd. Beograd: Megraf; 2001.
12. Kodish E. Paediatric ethics: a repudiation of the Groningen protocol. *Lancet* 2008;371(9616):892-3.
13. LaFollette H. *Ethics in practice: an anthology.* Oxford: Blackwell; 2002. p. 25-6. Available from: <http://books.google.com/>
14. Rietjens JA, van der Maas PJ, Onwuteaka-Philipsen BD, van Delden JJ, van der Heide A. Two decades of research on euthanasia from the Netherlands. What have we learnt and what questions remain? *J Bioeth Inq* 2009;6(3):271-83.
15. Adams M, Nys H. Comparative reflections on the Belgian euthanasia act 2002. *Med Law Rev* 2003;11(3):353-76.
16. Emanuel E. History of euthanasia debates in the United States and Britain. *Ann Intern Med* 1994;121(10):793-802.
17. World Medical Association Policy: "The World Medical Association Resolution on Euthanasia." Adopted by the World Medical Association General Assembly, Washington 2002. Accessed at <http://www.wma.net/e/policy/e13b.htm>

Summary

Introduction

Euthanasia represents an ethical, social, legal and medical issue, which is being disputed more and more frequently worldwide. In Serbia, it is illegal and punishable by law and subject to a prison sentence. Euthanasia verbatim, meaning "good death", refers to the practice of ending a life in order to relieve pain and suffering. It can be voluntary, when a person knowingly declares the wish to end life, and involuntary, when relatives and family make decisions on behalf of patients in coma. It can be active, when a person applies a medical procedure to end life and passive, when medical procedures which can extend a patient's life are not applied.

Euthanasia Through History

The term was known in old Greece, and Hippocrates mentioned it in his oath, which is now taken by all doctors in the world, by

which they pledge not to apply a medicine which can lead to death of the patients, nor to give such counsel. Euthanasia had its most vigorous impetus in the mid-20th century, when it was being carried out deliberately in Nazi Germany. All leading religions from Christianity, over Buddhism, to Islam, are directly or indirectly against any kind of euthanasia.

Euthanasia Today

At the beginning of the 21st century, euthanasia was legalized in several most developed countries in the world, among them the Netherlands, Belgium, Germany, Switzerland, Japan, India and some American and Mexican federal states. The World Medical Association from 82 countries has condemned euthanasia, and called all medical workers who practice euthanasia to reconsider their attitudes and to stop this practice.

Key words: Euthanasia + legislation and jurisprudence; Euthanasia, Active; Euthanasia, Passive; History of Medicine; Religion and Medicine

Rad je primljen 9. VI 2011.

Prihvaćen za štampu 8. VIII 2011.

BIBLID.0025-8105:(2012):LXV:3-4:173-177.